

**Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor
Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik
Evropskog defendologija centra, Banja Luka,
glavni i odgovorni urednik časopisa
*Defendologija i Sociološki diskurs***

ŽRTVE NASILJA NA STADIONIMA-SLOBODA MEDIJA I SLOBODA OD NEKIH MEDIJA

Opštepoznato je da i dalje navijačkog nasilja i političke instrumentalizacije sporta ima u izobilju i ako je, kako kažu sociolozi, tuča na fudbalskom terenu Maksimira, 13. maja 1990. godine, označila početak rata u bivšoj Jugoslaviji, postavlja se pitanje kako sa tim problemom države tranzicije danas stoje? „Nije kao bure baruta. Jesmo se odmakli, ali ne u onolikoj mjeri u kojoj sam očekivao“, kaže sociolog Dragan Koković, autor knjige „Društvo, nasilje i sport“. Zbog toga je UEFA, Evropska fudbalska unija, dala posljednje upozorenje Srbiji, i to direktnom posjetom njenog predsjednika, Mišela Platinija, tadašnjem srpskom predsjedniku Borisu Tadiću, te mu je poručio: „Ili zaustavite nasilje, ili će vaši klubovi i nacionalni tim biti isključen iz svih takmičenja!“ Brojke govore da je samo 2,5 odsto uhapšenih huligana sudski procesuirano, gdje bi mogao i biti ključ samog problema. Vođe takozvanih navijača voze skupocjene džipove, iako nemaju ni dan radnog staža, često se vezuju i za trgovinu drogom i skoro nikada nisu kažnjavani za nasilje, pa često i revolveraške obračune. Uzajamna manipulacija, kao dokaz da u posljednje vrijeme važi nulta tolerancija za huligane, država je saopštila podatak da je u odnosu na prethodnu godinu broj incidenata na sportskim događaja smanjen za 20 odsto. Za same sportiste, nema ništa gore nego igrati u atmosferi nasilja. Bivši fudbaler Stanislav Karasi, legenda jugoslovenskog fudbala i strelac čuvenog gola u Atini za odlazak na Evropsko prvenstvo 1974. godine protiv Grčke, kaže: „Svako nasilje ima svoj loš putokaz jer svi se borimo za pravdu i nešto posebno, specijalno sportisti. Kad igraju u takvoj atmosferi, ili kada im se desi nešto loše na utakmici, to ostavlja traga. Svi mi sportisti smatramo da smo vesnici mira, sreće, radosti. Fudbal je radost, a kod nas je postao rat“. Jedini izgled za pomoć protiv nasilja je specijalna policijska jedinica, koja će suzbijati samo nasilje u sportu i informacioni centar koji će prikupljati podatke o navijačkim grupama i izgrednicima. Nasuprot idealizovanoj slici koju danas imamo o Olimpijskim igrama i uopšte o sportskim takmičenjima

stare Grčke, sportska nadmetanja su u antičko vrijeme bila neuporedivo surovija nego danas. Za razliku od modernih pisanih sportskih pravila, koja su u normativnom pogledu veoma detaljno razrađena i koja su pod uticajem stalnog prilagođavanja novim i humanijim vidovima takmičenja, kao i preispitivanja i kritike u koju je uključena cjelokupna sportska javnost- stalno dopunjaju, pravila koja su u drevna vremena važila u pesničenju, rvanju i atletskim disciplinama, temeljila su se na običajima i dozvoljavala su znatno više nasilja nego što je to danas slučaj. Sociolog Norbert Elias smatra da „poređenje stepena nasilja ispoljenog na današnjim sportskim takmičenjima sa staro-grčkim, viteškim i narodnim nadmetanjima pokazuje jednu osobenost civilizacijskog procesa, a to je civilizovanje takmičarskih igara“. Medijska prezentacija i u štampanim i elektronskim medijima podvrgнутa je izražajnijim sredstvima i tehničkim zahtijevima samog medija. To znači da se utisak o istom sportskom događaju ponekad čak i značajno razlikuje, u zavisnosti od toga da li je riječ o direktnom prenosu, informaciji u dnevnoj štampi ili reportaži u nedjeljnog sportskog žurnalu. Televizijske i foto- reportaže takođe utiču, ponekad i presudno, na sliku koju stičemo o pojedinim, ali i o sportu u cjelini. Sredstva masovnog komuniciranja, međutim, postavljaju i određene zahtjeve koji nisu samo tehničke prirode. Prije svega, sportski događaj i nije događaj, ako nije medijski prezentovan. Pronalažanje sponzora, ugovaranje prenosa i uopšte organizovanje medijskog praćenja, izbor reklamnih poruka i reklamiranje samog događaja nemaju neposredne veze sa samim činom igre i nadmetanja, ali zato u velikoj mjeri, određuju samu sudbinu sportskog dešavanja. Pored nasilja mediji nad sportom, opravdano je govoriti i o nasilju u sportu koje uslovljavaju i izazivaju sredstva masovnog komuniciranja i masovne kulture. Neki mediji a posebno film, strip i televizija- presudno su doprinijeli da se nasilni obrazac ponašanja upoznaje i usvaja prije bilo kakvog ozbiljnijeg životnog iskustva. Gotovo svi domaći i regionalni mediji i gotovo sva sportska javnost je dominantno komentarisala događaje koji nemaju veze sa sportom, tokom finalnih utakmica regionalne košarkaške lige između Crvene Zvezde i Budućnosti. Nasrtanje navijača na igrače gostujućeg tima, fizički kontakt, vrijedanje, neprijateljska atmosfera, gađanje igrača tvrdim predmetima sa tribina- sve je to prethodilo odigravanju posljednje utakmice u Beogradu nakon koje je podgorička Budućnost saopštila da su igrači doživjeli horor, linč i fizičko nasilje i za to optužili direktore ABA lige i čelnike Crvene Zvezde. Španski i Italijanski sportski mediji su se bavili dešavanjima na košarkaškoj utakmici u Beogradu, ističući između ostalog izjavu košarkaša Budućnosti Edvina Džeksona: „... da me navijači pljuju u lice na terenu, gađaju stolicama i nazivaju majmunom, nikada neće biti prihvatljivo,

bez obzira gdje i bez obzira kad". Posmatrajući istoriju sporta, postoje uvjerenja kako se danas odvija šira regulacija- zakonskog ponašanja na stadionima, te uspijeva otkloniti situacije koje su prije lako dovodile do nasilja u igri ili na gledalištu. Sociološki gledano, uzroci nasilja kriju se u teoriji kako je ponašanje fudbalskih navijača samo oblik ponašanja mnoštvo pojedinaca kad to mnoštvo dobije svojstvo prave mase i kad se počne ponašati prema logici istih. Naime, ističe se da se masa po pravilu, ponaša prema svojim pravilima koja se razlikuju od pravila pojedinaca. Stoga se pojedinci, utopljeni u masu, na neki način dezindividualiziraju, te se počinju ponašati na način kako se ne ponašaju inače, i kako se ne bi ponašali ni kao usamljeni pojedinci navijači. Najbolji primjer za to jeste, krajem 1968. godine, tačnije 26. 09. u finalu Olimpijskih igara, bugarski navijači u teren su bacali različite predmete u 44. minuti utakmice protiv Mađarske. Razlog je bilo vođstvo Mađarske od 2:1 nakon što su isključena tri igrača Bugarske. Nažalost, jedan sport i to globalni koji prate milijarde ljudi diljem svijeta, u prošlosti je bio razlog velikog broja smrtnih slučajeva. Jedan od tih slučajeva dogodio se 1946. godine u Burnden Park stadionu u Boltonu. Trideset troje ljudi izgubilo je život u stampedu koji se dogodio nakon urušavanja zida stadiona. Više od 400 ljudi je ozlijeđeno, a sveukupno je na stadionu bilo 85.000 gledaoca. Spomenuti zid se urušio zbog divljanja 20.000 ljudi koji nisu uspjeli ući na stadion, te su razvalili vrata i na silu ušli u gledalište. Da bi se nasilje na stadionima izbjeglo potrebno je da službenici upotrijebe snage redabebjednosti, mada se to ne može postići odjednom, već samo postepeno. Veliki problemi nastaju kada se društvene grupe predstavljaju kao grupe koje u znatnoj mjeri određuju sadržaj socijalizacije, te njih možemo okarakterisati kao izvore socijalizacije u jednoj državi koji putem njenih agenasa prenose određene norme i načine ponašanja na sve članove društva. U svakoj grupi postoje dominantni položaji nekih članova grupe kao jedna od karakteristika strukture grupe. Pojedinci koji imaju takav istaknut položaj ili vode kako se obično nazivaju postoje u svim strukturalnim grupama kao što su i navijačke skupine. Huligansko ponašanje ogleda se u vrijedanju po raznim diskriminacijskim osnovama pojedinaca ili skupina ljudi. Uništavanje javne i privatne imovine je veoma čest slučaj huliganskog ponašanja na sportskim terenima bilo otvorenog ili zatvorenog tipa. Kada su velike kontrole na ulazima, navijači nemaju drugih predmeta osim stolica na stadionu te im mogu poslužiti za nanošenje štete protivničkim igračima i navijačima. Tu spadaju i razbijanje javnih objekata prije i poslije utakmice. Pljačkanje raznih objekata od strane gostujućih navijača česta je pojava, posebno u manjim gradovima. Uznemiravanje javnog reda i mira je veoma karakteristično za navijačke skupine. Glasno navijanje i bodrenje zaista je veoma prepoznatljivo, ali također dovodi do

uznemiravanja javnog reda i mira, što krši zakonsku regulativu i doprinosi potvrđivanju epiteta huliganstvo. Ugrožavanje opšte bezbjednosti ogleda se u korištenju pirotehničkih sredstava kao što su baklje i petarde. Pirotehnička sredstva mogu nanijeti tjelesne ozljede kako pojedincu tako i grupi ljudi i samim tim su veoma opasna. Iako je policija u posljednje vrijeme smanjila upotrebu pirotehničkih sredstava, sve u svemu ona nisu iskorijenjena i sigurno dugo neće ni biti. Jedan od najvećih uzroka nasilja je i nacionalizam kojeg je skoro nemoguće iskorijeniti, ali ga je moguće umanjiti zabranjivanjem unošenja transparenta i zastava sa nacionalno uvredljivim sadržajem. Policija je ta koja ima ključnu ulogu u tome. Osvještavanje navijačkih skupina u cilju smanjenja nasilja i nacionalizma i poštovanje ljudskih prava kao i prava protivničkih navijača može se riješiti putem natpisa na bilbordima, kartama, posterima, majicama, narukvicama, privjescima za ključeve, formiranjem web stranica, facebook grupe i sl. Saradnja sportskih saveza, sportskih timova sa svim subjektima društva, prioritetno sektorom bezbjednosti i zajednicom najbolja je prevencija za suzbijanje nasilja na sportskim priredbama-utakmicama. Njegujmo sport za sve pozitivno orijentisane...